Vrijheid van meningsuiting en discussie

✱ ✱ Een maandblad als de Militaire Spectator, ✱ welks kopij uiterlijk anderhalve maand tevoren ter zetterij moet zijn, leent zich daardoor niet voor lik-op-stukdiscussies over actualiteiten: het heeft weinig zin, het gelijk te bevechten in een woordduel waar de flitsende riposte niet eerder dan twee maanden na de attaque kan worden geplaatst. Minder zwaar weegt dat nadeel wanneer er *principes* in het geding zijn wier blijvende actualiteit buiten kijf staat, en soms ook kan de redactie — indien zij een *bijzondere noodzaak* onderkent — te elfder ure ruimte vrijmaken in al gereedliggend zetsel. Het dientengevolge verplaatsen van de discussie naar buiten de gebruikelijke rubriek „Meningen van anderen" acht de redactie vergeeflijk zolang zij zich wel blijft houden aan de *fatsoensnorm,* haar lezerskring, waaraan het eerst gepubliceerde standpunt werd voorgelegd, niet van het vervolg uit te sluiten doch daaraan ook de tegenwerpingen over en weer te doen horen.

Geheel in lijn met dat *principe* legt zij de lezers hieronder onverkort de mening voor van Majoor G. Miog, wiens reactie op het editoriaal „Vrijheid van meningsuiting" in de Militaire Spectator van januari jl. zij met enige verwondering (zie hierboven) aantrof in, en onder dankzegging mocht ontlenen aan, de Haagse Post van 27 januari 1973.

De doodgravers van onze samenleving

door G. Miog

„Zowel in als buiten de krijgsmacht wordt in onze dagen op een merkwaardige, vaak zelfs onverantwoordelijke wijze gesold met de vrijheid van meningsuiting. Sommigen belasteren het gezag dat hen, naar zij althans beweren, tot onmondigheid veroordeelt, en pogen onder luid misbaar de openbare mening te mobiliseren om met haar steun dat grondrecht af te dwingen. Anderen bedienen zich van dat zelfde recht op een manier die verraadt dat zij de vrijheid slechts wensen te zien in absolute zin, gebonden aan generlei beperking noch voorwaarde."

Kool en geit

Dreigende taal, die een onheilspellend vervolg voorspelt: vooral als ze verschijnt in een artikel in de Militaire Spectator en nog wel van de hand van de directeur van het hoogste militair-wetenschappelijke instituut dat de Koninklijke Landmacht kent. Generaal Walthuis laat er geen gras over groeien en presenteert al in de volgende alinea zijn conclusie: dat ten spoedigste paal en perk moet worden gesteld aan de activiteiten van „de doodgravers van onze samenleving, die de vrijheid van meningsuiting *misbruiken* als spade".

Helaas laat de generaal zijn lezerspubliek in het ongewisse over de vraag wie nu precies die doodgravers van onze samenleving zijn. Waarom vermeldt de heer Walthuis dat niet? Omdat „de Militaire Spectator er het blad niet naar is om de staf te breken over bepaalde personen of specifieke groepen, en nog minder om bewindslieden ter verantwoording te roepen, maar zich ook niet mag vergenoegen met de rol van zwijgende 'spectator'."

Het is het oude verhaal van de kool en de geit; met in het vervolg een nieuwe variant, van de hand van generaal Walthuis: de kool vreet de geit op. „De integere ambtenaar die in alle oprechtheid het landsbelang voor ogen houdt heeft 'recht' op de morele steun van een ondubbelzinnige uitspraak over de ontoelaatbaarheid van een tolerante opstelling tegenover hen die de veiligheid van de staat of van zijn bondgenoten in gevaar brengen."

Geen verweer

Inmiddels weet iedereen, die niet geheel onbekend is met de ontwikkelingen in de krijgsmacht, op wie de aantijgingen van Walthuis slaan. Zonder man en paard te noemen heeft hij de alom bekende groep, die verruiming van de vrijheid van meningsuiting in het leger voorstaat, kunnen aanduiden als bedreigers van Neêrlands en NAVO's veiligheid en als niet integer. De op deze wijze aange-

vallenen kunnen zich niet verweren: door de kritiek op zich zelf van toepassing te verklaren bevorderen zij zich zelf tot doodgraver.

De lezer van de Militaire Spectator krijgt vervolgens de gelegenheid zich ter zake een verantwoorde mening te vormen aan de hand van een gortdroge opsomming van relevante bepalingen en wetsartikelen, waarin ambtenaren die de formele regels overtreden met hel en verdoemenis worden bedreigd.

Territorium

Wat ik mij als dissident ambtenaar afvraag na het lezen van Walthuis' beschouwing is waar het met onze democratie naar toe gaat als een willekeurige directeur van een wetenschappelijk instituut meent te kunnen plaatsnemen op de zetel van de openbare aanklager om een generaal requisitoir uit te spreken. Voordat Montesquieu zijn *trias politica,* de scheiding der machten, introduceerde zag men die scheidslijn ook niet zo scherp; dat was in de zg. duistere Middeleeuwen. Ook in onze eeuw zijn er wel samenlevingen geweest, waarin de driedeling rechtsprekende, wetgevende en uitvoerende macht niet in het oog werd gehouden. Die systemen wijzen we dan ook als ondemocratisch af.

Juist de ervaring met die systemen leert, dat het landsbelang nooit helemaal samenvalt met het menselijk belang. De militair heeft — ieder zijn vak, per slot van zaken — van nature de neiging het territorium van meer belang te vinden dan de bevolking die erop woont. Dat geeft hem des te minder het recht uit te spreken óf en zo ja, hoe en wanneer, die mensen hun mond open mogen doen om van hun eigen mening blijk te geven.

Principes

Volgens Walthuis zouden ze, neem ik aan, in het algemeen maar het best hun mond dicht houden. Welk recht van spreken heeft deze generaal overigens zelf? Naar alle waarschijnlijkheid toch het democratische grondrecht van vrije meningsuiting? Hoe kan hij dan staande houden dat anderen hun mond moet worden gesnoerd, omdat ze — in zijn ogen — het „landsbelang" schaden? En trouwens, wat is dat landsbelang? En wie maakt dat uit? Generaal Walthuis? En mag ik daar misschien anders over denken en dat ook uitspreken?

Er kan zich met generaals als Walthuis een interessante discussie ontwikkelen over democratie. Alleen zou ik graag willen, dat ze zich wat breder oriënteren. In zijn literatuuropgave verwijst Walthuis alleen naar een ministeriële verklaring van een artikel uit het Militair Rechtelijk Tijdschrift. Een volgende maal zou hij misschien ook eens de Verklaring van de Rechten van de Mens kunnen raadplegen. En de daarin verwoorde principes in zijn tekst laten doorklinken.

Helaas heeft de uit vorenstaande reactie klinkende verontwaardiging de steller klaarblijkelijk belet, aanspraak te maken op de inspraakmogelijkheid in de „Meningen van anderen"-arena. Natuurlijk is het eens ieders goed recht, zijn vrijheid van meningsuiting daar uit te leven waar de verkregen bijval het luidste klinkt, maar men kan zich afvragen of dat meer vermag te bevredigen, dan van vakbroeders de erkenning van zijn gelijk te kunnen verwerven. Of baat het soms de volksvertegenwoordiger, die bij het debat over de koers van het schip van staat in de Kamer zweeg, dat hij met grote welsprekendheid de *claque* zijner — van de Handelingen onkundige — kiezers weet te overtuigen van zijn gelijk boven dat zijner mede-afgevaardigden die het lovende verslag in de plaatselijke pers niet zullen lezen?

De vrijgemaakte ruimte is beperkt, mijn antwoord moet beknopt zijn. Aangezien ik van mening ben dat mijn in het editoriaal uitgesproken standpunt noch verduidelijking noch rechtvaardiging behoeft, wil ik met enkele kanttekeningen volstaan.

Het weglaten van titulatuur e.d. deert mij niet: het is onder wetenschapsbeoefenaren usance, en een schrijver mag daaruit een zekere erkenning afleiden. Anderzijds geldt onder officieren het gebruik — de „stijl" zo men wil — elkaar aan te spreken met de rang, óf als mijnheer. Ten aanzien van mijn opponent nu moet ik de militaire traditie wel volgen, in het bijzonder omdat ik aan zijn betoog het wetenschappelijke niet vermag te ontdekken. De klaarblijkelijke onzorgvuldigheid waarmee hij mijn tekst las moge misschien voor enig misverstand een *verklaring* — stellig *geen excuus* — leveren, ik acht het beneden peil wanneer mij een te summiere literatuuropgave (zie ook het editoriaal van september 1972) wordt verweten door een criticus die *géén van beide* door mij genoemde bronnen blijkt te hebben gelezen, doordat hij spreekt van „de ministeriële verklaring van een artikel in het MRT". Immers, ik veronderstelde dat iedereen die *serieus en op niveau* wenst deel te nemen aan enigerlei discussie over vrijheid van meningsuiting in de krijgsmacht, althans diende te hebben *gelezen* wat een gezaghebbende jurist als mr. Lamers daarover in het MRT schreef. En voorts was — en ben — ik van mening dat iedere beroepsmilitair — hóé onwetenschappelijk ook — *behóórt te weten* wat de politieke leiding in de persoon van de minister van defensie over dat „hete hangijzer" zegt.

Dus: *Majoor* Miog. Zijn ergernis blijkt gewekt doordat zijn aandacht werd gevestigd op o.m. een reeks van wetsartikelen. Verwonderd vraag ik mij af: waarom deze toorn van een officier, die toch uit eigen, vrije wil met het uitspreken van zijn eed of belofte de verplichting aanvaardde tot „gehoorzaamheid aan de wetten"? Daarbij veroorloof ik mij op mijn beurt nu de vraag „waar het met onze democratie naar toe gaat" wanneer een niet willekeurig iemand, doch een officier, aan zodanige verplichtingen niet wenst te worden herinnerd; of wanneer hij van zijn eigen, met de beveiliging van de samenleving belaste, groep ad absurdum beweert dat die geneigd is de grond hoger te achten dan de daarop levende mens.

Ik meen het antwoord op die vragen eerlijk en onverbloemd te hebben gelezen in Majoor Miogs beschouwing. Hij noemt zich zelf daarin een „dissident ambtenaar"; het Latijnse werkwoord *dissidere* staat voor „niet overeenstemmen, andersdenken". In onze dagen geldt voor „dissident" zelfs „scheurmakend" als vertaling. Ik houd mij liever aan de ietwat vriendelijker klassieke betekenis. En dan vindt ik het RONDUIT VERBIJSTEREND wanneer — terwijl ik in mijn editoriaal sprak van en tot „de integere ambtenaar die in alle oprechtheid het landsbelang voor ogen houdt" — een OFFICIER zich daarmee niet wenst te identificeren doch zich zelf met nadruk kwalificeert als een niet overeenstemmende, ándersdenkende ambtenaar.

Wellicht dat dáárom Majoor Miog deze veelbetekenende, onthullende „mening van een andere" maar liever elders uitsprak dan voor het forum zijner ambtsbroeders.

MEDEDELING

Sedert 1 januari 1972 wordt de Militaire Spectator toegezonden aan alle leden van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap.
Ten einde de toezending aan thans nog actief dienende officieren van Land- en Luchtmacht, tevens lid van de Koninklijke Vereniging ter beoefening van de Krijgswetenschap, ook na hun dienstverlating zeker te stellen, wordt belanghebbenden verzocht de 2e Secretaris (p.a. Laan van Clingendael 121, Den Haag) in voorkomend geval ter zake in te lichten.